

Yaratıcı Kişi Olarak Sanatçı *

Hasip Pektaş, 1987

Güzelliklere karşı içinde sonsuz bir sevgi taşıyan insan, yaşamına da sürekli güzel şeyler girsin ister. Çevresinde olan çirkinlikler ise onun güzellik özlemine daha çok arttırır. Sanatçılar güzelliklere karşı aşırı duyarlıdırlar. Duygusal yapıları, özellikleri ve yarattıkları eserleriyle toplumun diğer fertlerinden farklılıklar gösteren bu kişileri tanımak, onları anlamayı kolaylaştırır.

Eflatun'un yüceltici tanımlamasına göre; "Sanatçı, iyi düzenlenmiş ya da eşitlik üzerine kurulmuş bir toplumun eksantrik bir ögesidir. O ayrıcalıklı biridir, çünkü beraberinde belirli sorunları taşıyan apayrı bir yaratıktır." (Read 1981: 93)

Bazen bir renk, bir doku, bir ses veya bir olay sanatçıyı duygulandırıp, anılarını canlandırmaya yeter ve yaratma aşkıyla birlikte içini bir coşkunun, heyecanın sarmasına neden olabilir. Ve onu harekete geçirebilir. Bu yaratma eylemi içinde gördüklerini, duyduklarını olduğu gibi eserine aktarmayan sanatçı; olayları yalnız görerek, duyarak değil, yaşayarak sanat eserine dönüştürür. Eserleriyle bütünleşen yaratıcı kişi doğal olarak ona kendisinden farklı şeyler de katar, başkalklar yaratır. Bir şeyin aslıyla tam anlamıyla ilgilenmezken benzeri olan bir sanat eserine hayranlık duyuyorsak sanatçısının buna kattığı başkalklardan dolayıdır. Bu nedenle sanat eserleri insanlar üzerinde büyük etki yaparlar.

Hangi konu olursa olsun sanatçı onu yaşayarak biçim-içerik süreci içinde sanat eserine dönüştürür. Van Gogh'un yaptığı, o zamana kadar hiç bir ressamın konu olmamış Eski Papuçlar onları ayaklarında sürükleyerek yürüyen, yoksul, tükenmiş insanların acılarını yansıtabiliyorsa, sanatçısının eseriyle ortak yanlar taşımasındandır.

İnsanları böylesine etkileyen sanat eserleri acaba neye yarar? "İlkin kendisini yaratanı, sonra kendisini okuyanı, dinleyeni ya da seyreden kurtarmaya yarar." (Yetkin 1979: 59) Aslında sanat, psikososyal bir ilaçtır, kendisini yaratanı ve izleyeni tedavi eder.

Sanatçı niçin yaratır? Kimi zaman yoksulluğu ve yalnızlığı içinde, kimi zaman iğneyle kuyu kazarcasına, soluyarak, öfkeyle, neden eserini yaratmaya çalışır? Onu bu işe iten nedir? Bu sorunun yanıtını büyük şair Paul Claudel'in Jacques Rivier'e yazdığı bir mektubundan dinleyelim: "Shakespeare'in ya da Dostoyevski'nin, Rubens'in ya da Tiziano'nun ve Wagner'in sanat için mi çalıştıklarını sanıyorsunuz? Hayır! Onlar ne pahasına olursa olsun, yüklerinden kurtulmak, canlı varlıkların ağırlığını dışarıya atmak için çalışıyorlardı." (Yetkin 1979: 14)

Kurtarıcılığı bakımından sanat eserini bir düşe benzeten Estetikçi Suut Kemal Yetkin; "Düş görerek, bilinç dışının baskısından kurtulan kişi eğer sanatçı ise düş göreceğine eser yaratarak bilinç dışının yoğunlaşan baskısından kurtulabilir." der. (Yetkin 1979: 18)

Sanatçı yaratma eylemi anında bazen sıkıntılar, sancılar içinde kıvranırsa da, sonuçta büyük bir sevinç duyar. Belli bir iç baskının etkisiyle eserini yaratan sanatçının psikolojisini Freud şöyle

açıklar: “Sanatçı, son derece gürültülü olan içgüdüsel ihtiyaçları tarafından dürtülmekte olan bir kişidir; onurlandırılmak, güçlü olmak, zengin ve ünlü olmak ve kadına aşık olmak ister; fakat kendini bu hazları almaktan yoksun kılar.” (Read 1981: 108)

Yaratıcı bir kişi olarak üstün duyarlıkta olan sanatçının bazı özellikler taşıdığını görürüz.

Meraklıdır, çevresinde olanları takip eder, olayları analiz edip onlardan sentezler yapar. Üstün bir algılama yeteneğine sahiptir.

Psikolojik açıdan özgür olmak ister, kendi bildiğini yapar. Bağımsızdır.

Toplumun kişileri şekillendirmedeki kurallarına sık sık karşı gelir, uzlaşmacı değildir.

İlericidir. Bugünden çok yarını, kalıcı ve ölümsüz olanı düşünür.

Eserlerinde olduğu gibi iç dünyasında da bir uyum ve denge içindedir.

Enerjik bir yapıya sahiptir. Mizahı sever, sonsuz fantezileri vardır.

Disiplinlidir. Verimliliğin disiplinli çalışmaktan geçtiğini bilir.

Sanatçı, doğayı sadece gözleriyle değil, duyguları, düşleri, özlemleri ve kültürü ile görür.

Çok çeşitli eserler verecek, düşünceler ve duygular üretecek kadar üstün bir yeteneğe sahiptir. Yarattığı eserler özgündür, şaşırtıcıdır. Önce insanları tedirgin eder, sonra alıştıırır ve kendini benimsetir.

“Sanatçının dünyaya karşı duyarlığı tüm yaşanmış deneyimden, sanat pratiğinden, manevi konumundan, estetik seçiminden, heyecansal duyarlığından, ilgilerinden, beğeni ve ideallerinden, kısacası, yaratısından gerçeklik kazanan her şeyden kaynaklanır. Sanat eserine o eşsiz özgünlüğü veren de kesinlikle bunlardır.” (Ziss 1984: 93)

Her sanatçı, içinde yaşadığı toplumun yaşama biçiminin, gelenek ve göreneklerinin, dinsel inancın, siyasal ve ekonomik düzenin, teknolojik gelişmelerin, doğal çevrenin etkisi altındadır. Doğal ve toplumsal olaylardan duygularını, düş gücünü besleyenleri kavrar ve topluma olan tepkisini eseriyle yansıtır. Picasso'nun İspanya iç savaşını anlatan “Guernica” isimli eseri savaşa karşı politik bir tepkiyi yaratmıştır. “En Altakiler” isimli romanıyla Almanya’da ki işçileri anlatan Günther Walraff, yöneticilerin harekete geçmesini, uygun olmayan şartlarda işçi çalıştıran bazı iş sahiplerinin cezalandırılmasını sağlamıştır.

Sanatçının hayal gücü bilime de hizmet etmiştir. Jules Verne'nin 1850 yıllarında yazdığı romanlar, zamanında yazarına deli denmesine neden olurken, bugün pek çok buluşa temel olmuş ve yazılanlar gerçekleşmiştir.

Sanatçı içinde yaşadığı doğal çevrenin güzelliklerinden insanları haberdar eder, onlara yaşama sevinci aşılar, eserleriyle diğer sanatçıların esin kaynağı olur.

“Sanatçı olabilmek için yaşantıyı yakalayıp tutmak onu belleğe, belleği anlatıma, gereçleri biçime dönüştürmek gerekir. Duyuş her şey değildir sanatçı için; işini bilip sevmesi, bütün kurallarını, inceliklerini, biçimlerini, yöntemlerini tanınması, böylece de hırçın doğayı uysallaştırıp sanat kurallarına uydurması gerekir.” (Fischer 1974: 8)

Sanatçı bir nehre benzer, yeteneklerini besleyen kaynaklarını tükettiği zaman yaratıcılığı da kurur. Bu nedenle sürekli bilgi ve görgüsünü geliştirmesi gerekir. Uluslararası sanat gelişmelerini izlemesi, yaşadığı çağdan haberdar olması gerekir.

Sanatçı küçük heveslere aldanmamalıdır. Yeteneğinin, gençliğinin, herhangi bir başarısına sığınıp kalmamalıdır. Pohpohlanma, popüler olma tutkusundan kaçınmalıdır. Kolay olanı değil, zor olanı başarmaya çalışmalıdır.

Kaynakça:

- Fischer, E., Sanatın Gerekliliği, Çev. Burç Evrim. Özgür Yay. İst. 1974.
Gençaydın, Z., Sanat Sosyolojisi. Yayınlanmamış Ders Notları. Ank. 1986.
Read, H., Sanat ve Toplum. Çev. Selçuk Mülayim. Umransay Yay. Ank. 1981.
Sena, C., Estetik-Sanat ve Güzelin Felsefesi. Remzi Kit. İst. 1972.
Turani, A., Çağdaş Sanat Felsefesi. Varlık Yay. İst. 1979.
Yetkin, S.K., Estetik ve Ana Sorunlar. İnkılap ve Aka Kit. İst. 1979.
Ziss, A., Estetik. Çev. Yakup Şahan. De Yayınları İst. 1984.

* Kıyı Kültür ve Sanat Dergisi, Trabzon, Nisan 1987 Sayı: 3.